

АНАЛІЗ СОБІВАРТОСТІ В РОЗРІЗІ ЕКОНОМІЧНОГО СПЕКТРУ, БУХГАЛТЕРСЬКОГО ТА ПОДАТКОВОГО ОБЛІКУ

ANALYSIS OF COST PRICE IN THE CONTEXT OF THE ECONOMIC SPECTRUM, ACCOUNTING AND TAX ACCOUNTING

У статті розглянуто теоретичні основи поняття собівартості виготовленої продукції, а саме в трьох напрямках: економічного спектру, бухгалтерського та податкового обліку, згідно нормативної бази країни. В результаті аналізу виявлено, що існує спільне тлумачення цього терміну, а саме що це грошове вираження сукупності витрат на виготовлення та реалізацію продукції. Але у кожній науковій дисципліні є свої відмінності у класифікації витрат та видів собівартості, в залежності від виду продукції, кількості продукції, яке підприємство буде виготовляти та на якому рівні збираються реалізовувати цю продукцію. При розрахунку собівартості запропоновано ефективні шляхи її зниження, а саме: впровадження ресурсозберігаючих технологій, безвідходного виробництва, продуктів науково-технічного прогресу, вигідного місця розташування процесу виробництва та сировини, вдалого і гнучкого маркетингу тощо. Зниження собівартості продукції дозволить в майбутньому зробити підприємства України більш конкурентоспроможними та досягти новий ефективний рівень функціонування вітчизняних підприємств.

Ключові слова: собівартість, аналіз, готова продукція, витрати виробництва, види витрат, шляхи та методи зниження собівартості.

В статье рассмотрены теоретические основы понятия себестоимости изготовленной продукции, а именно, в трёх направлениях: экономического спектра, бухгалтерского и налогового учёта, согласно нормативной базы страны. В результате анализа выявлено, что существует общее толкование этого термина, а именно, что это денежное выражение совокупности затрат на изготовление и реализацию продукции. Но в каждой научной дисциплине есть свои различия в классификации расходов и видов себестоимости, в зависимости от вида продукции, количества продукции, которое предприятие будет производить, и на каком уровне собираются реализовывать эту продукцию. При расчёте себестоимости предложены эффективные пути её снижения, а именно: внедрение ресурсосберегающих технологий, безотходного производства, продуктов научно-технического прогресса, выгодного места расположения производства и сырья, удачного и гибкого маркетинга. Снижение себестоимости продукции позволит в будущем сделать предприятия Украины более конкурентоспособными и достичь новый эффективный уровень функционирования отечественных предприятий.

Ключевые слова: себестоимость, анализ, готовая продукция, издержки производства, виды затрат, пути и методы снижения себестоимости.

УДК 657.471:336.2

Романькова О.М.

к.х.н., доцент,
доцент кафедри «Облік, оподаткування та економічна безпека»
Донбаська державна машинобудівна академія

Горголюк К.В.

студент
Донбаська державна машинобудівна академія

At the present stage of economic development of large enterprises of the country one of the most important places should be the cost of production. An indicator that reflects these costs in the cost of production. The concept of cost should be considered from different sides of scientific disciplines, namely the economic spectrum, accounting and tax accounting, according to the tax base of the country. Cost according to the economic direction – a monetary form of costs for the preparation of its production, manufacture and sale. Types of cost: planned, actual, normative and estimated. Cost according to accounting at the enterprise – is expressed in cash costs of the enterprise for the production and sale of products (works and services). According to the Tax code of Ukraine, the cost of manufactured and sold goods, performed works and provided services consists of expenses directly related to the production of goods, performance of works and provision of services. It consists of direct material costs, direct labour costs, general production costs, depreciation and other expenses. On the basis of the study concluded that there is a General interpretation of the term, namely that it is a monetary expression of the total cost of production and sale of products. But each scientific discipline has its own differences in the classification of costs and types of cost, depending on the type of product, the amount of products that the company will produce and at what level are going to sell these products. For example, in the economy the cost price is planned, actual, normative and estimated. It includes production, research, marketing, training and other costs. And in accounting, the cost of production is complete and it consists of direct, basic, overhead and indirect costs. And in the tax accounting of cost of specific types it is not allocated. Using international experience in the calculation of the cost effective ways to reduce it is possible to consider the use of sustainable technologies, waste-free production, products of scientific and technical progress, advantageous location of the production process and raw materials, a good and flexible marketing. Reducing the cost of production will in the future make Ukrainian enterprises more competitive and achieve a new effective level of functioning of domestic enterprises.

Key words: cost price, analysis, finished products, production costs, types of costs, ways and methods of cost reduction.

Постановка проблеми. На сучасному етапі для економічного розвитку великих підприємств країни одне з найважливіших місць мають займати витрати на виробництво продукції. Показником, який відображає ці витрати є собівартість продукції. Вона характеризує та впливає на ефективність виробництва. У ній відображаються всі сторони виробничої та фінансово-господарської діяльності підприємства, а саме: рівень використання сировини й матеріалів, палива та енергії, рівень використання основних фондів у процесі виробництва та амортизаційні відрахування, рівень використання трудових ресурсів, а також інші витрати на виробництво.

Однією з найголовніших цілей є підвищення ефективності виробництва, а також зайняття підприємством лідерських позицій та конкурентоспроможності на внутрішньому та мировому ринках (експорту чи імпорту продукції). Підвищення ефективності виробництва зробить безпосередній вплив на збільшення прибутку, рівня рентабельності, а також бюджету підприємства. Тому розвиток та наукове дослідження даної теми буде актуальним навіть у майбутньому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемі собівартості виготовленої продукції, а саме визначенню її поняття та розробці методів

зниження собівартості, присвячено багато наукових досліджень.

На сучасному етапі цій темі присвятили наукові роботи такі економічні діячі, як Бондаренко Н.М., Устименко А.К. [1], Морщенок Т.С., Біла А.О. [2], Севастьянов Р.В., Рябко Д.В. [3] та інші науковці.

Постановка завдання. Проведення аналізу теоретичних засад поняття собівартості виготовленої продукції, а також розробка шляхів та методів її зниження.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз собівартості продукції дає змогу вивчити тенденції її збільшення чи зменшення, визначити відхилення фактичних показників від нормативних, виявити резерви зниження собівартості продукції.

Ефективність системи управління витратами залежить від організації витрат, яка визначається такими факторами, як методи обліку витрат, ступінь автоматизації облікового процесу, стан планування і нормування рівня витрат, наявність відповідних видів внутрішньої звітності про операційні витрати, що дають змогу виявляти відхилення та їхні причини і вчасно вживати заходи, які будуть спрямовані на їх усунення, а також наявність спеціалістів, котрі вміють аналізувати і управляти процесом формування витрат.

Поняття собівартості потрібно розглядати із різних спектрів та з боків різних наукових дисциплін, а саме з економічного спектру, бухгалтерського обліку на підприємстві та податкового обліку, згідно Податкової бази України.

Розглянемо поняття та складові собівартості згідно економічного напрямку. Собівартість продукції – це грошова форма витрат на підготовку її виробництва, виготовлення і збут. Собівартість комплексно характеризує ступінь використання

усіх ресурсів підприємства, а значить, і рівень техніки, технології та організації виробництва [4].

При розрахунку собівартості продукції важливе значення мають складові, а саме витрати, які до неї входять (рисунок 1).

Також важливе значення при вивченні поняття собівартості продукції мають наступні види собівартості (рисунок 2).

Планова собівартість – визначається та розраховується перед початком планового періоду на основі витрат ресурсів та цін на них на момент складання плану.

Фактична собівартість – відображає фактичні витрати на виробництво продукції та її реалізацію за бухгалтерським обліком.

Нормативна собівартість – відображає витрати на виробництво продукції та її реалізацію, з розрахунком поточних норм затрат ресурсів.

Кошторисна собівартість – відображає витрати на реалізацію товару та виробництво продукції, яка виготовляється в єдиному екземплярі. Розглянемо види собівартості за місцем формування витрат (рисунок 3).

Розглянемо види собівартості за тривалістю розрахункового періоду (рисунок 4).

Розглянемо види собівартості за складом продукції (рисунок 5).

Розглянувши собівартість в економічному спектрі можна зробити висновок, що собівартість продукції – це грошова форма витрат на підготовку її виробництва, виготовлення та збут, вона буває планова, фактична, нормативна та кошторисна.

Розглянемо поняття та складові собівартості згідно бухгалтерського обліку на підприємстві. Собівартість продукції – виражені в грошовій формі витрати підприємства на виробництво та реалізацію продукції (робіт та послуг) [5]. Розглянемо види собі-

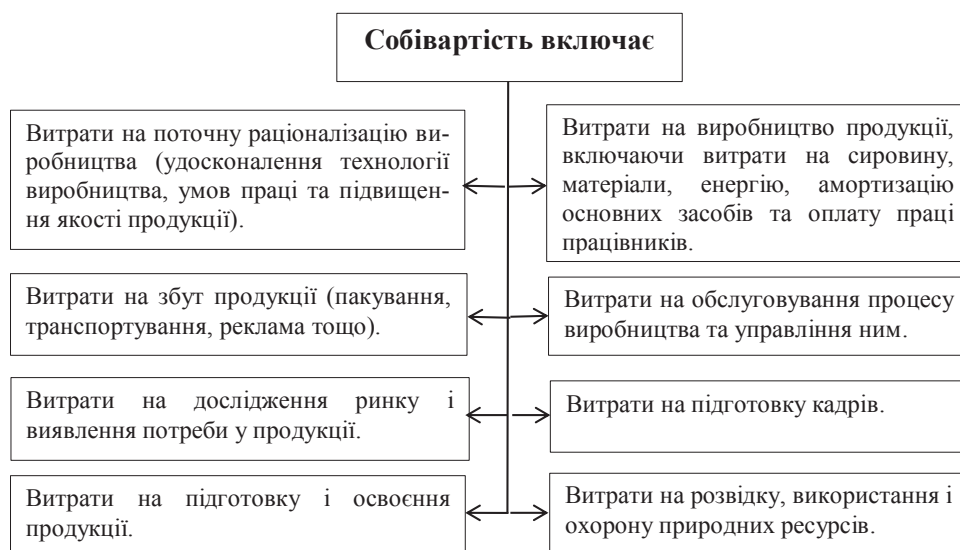

Рис. 1. Структура собівартості в економічному напрямку

вартості продукції у бухгалтерському обліку, (рисунк 6).

В бухгалтерському обліку витрати на виробництво продукції обліковують на рахунках, що призначені для відображення процесу виробництва. Основним є синтетичний рахунок 23 «Виробництво», на якому відображають всі види витрат, пов'язаних з виробництвом продукції, або виконанням робіт та наданням послуг. В Дебеті рахунку 23 відображається збільшення витрат на виробництво, а в Кредиті рахунку 23 зменшення витрат на виробництво, тобто брак у виробництві та відходи виробництва.

Для правильного розрахунку собівартості продукції в бухгалтерському обліку необхідно чітко розподіляти види витрат на виробництво продукції, які можна згрупувати за певними ознаками (рисунк 7).

Розглянемо види собівартості за ступенем впливу обсягу виробництва (рисунк 8).

Розглянемо види собівартості за календарним періодом (рисунк 9).

Розглянемо види собівартості за ступенем однорідності (рисунк 10).

Фактичну собівартість готової продукції розраховують таким чином: до вартості незавершеного виробництва на початок місяця додають поточні витрати за місяць (сума дебетового обороту) та віднімають брак та відходи (сума кредитового обороту) і вартість незавершеного виробництва на кінець місяця.

$$ФС = НВп + ПВ - Б - В - НВк, \text{ якщо } (1)$$

ФС – фактична собівартість випуску готової продукції;

НВп – вартість незавершеного виробництва на початок місяця;

ПВ – поточні витрати за місяць;

Б – брак у виробництві;

В – відходи виробництва;

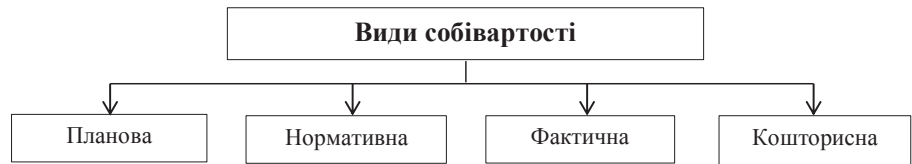

Рис. 2. Види собівартості в економічному спектрі

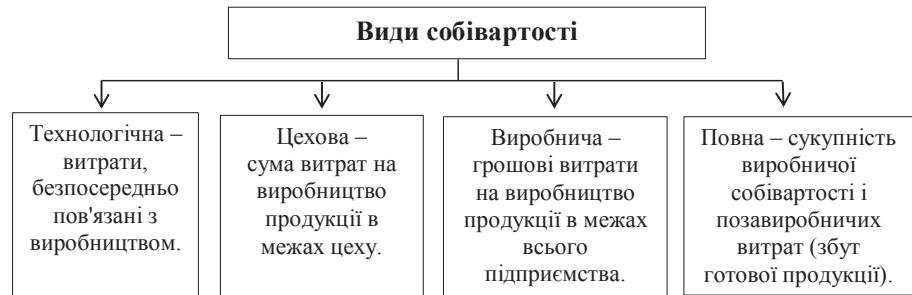

Рис. 3. Види собівартості за місцем формування витрат

Рис. 4. Види собівартості за тривалістю розрахункового періоду

Рис. 5. Види собівартості за складом продукції

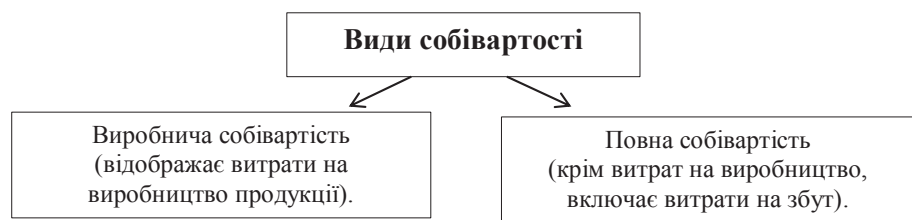

Рис. 6. Види собівартості в бухгалтерському обліку

НВк – вартість незавершеного виробництва на кінець місяця.

Розглянувши собівартість в бухгалтерському обліку можна зробити висновок, що собівартість продукції – виражені в грошовій формі витрати підприємства на виробництво та реалізацію продукції (робіт, послуг). Вона буває виробнича і повна. До її складу входять прямі, основні, накладні та непрямі види витрат, причому фактична собівартість розраховується за спеціальною формулою.

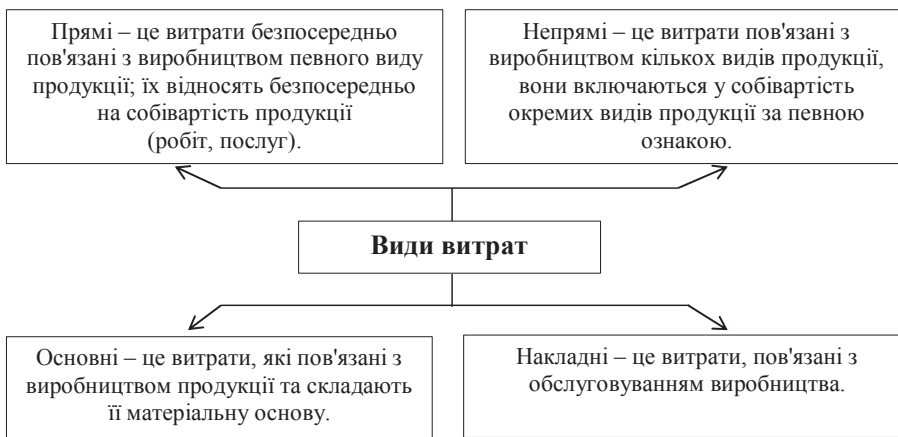

Рис. 7. Види витрат в бухгалтерському обліку

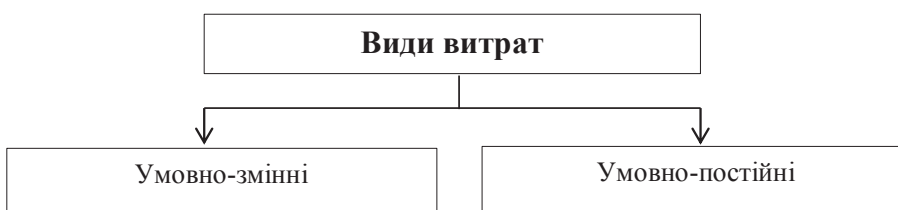

Рис. 8. Види витрат за ступенем впливу обсягу виробництва

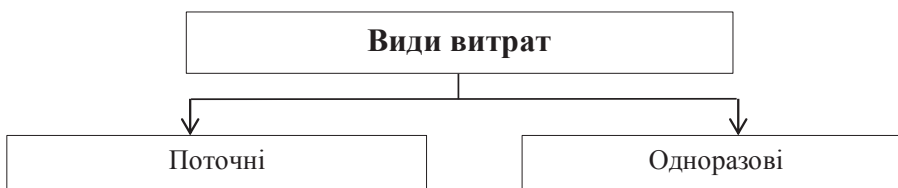

Рис. 9. Види витрат за календарним періодом

Рис. 10. Види витрат за ступенем однорідності

Згідно Податкового кодексу України собівартість виготовлених та реалізованих товарів, виконаних робіт, наданих послуг складається з витрат, прямо пов'язаних з виробництвом товарів, виконанням робіт, наданням послуг [6].

Розглянемо витрати, що включені до собівартості за податковим кодексом (рисунку 11).

Розглянемо детальніше види витрат, які входять до собівартості, згідно Податкового кодексу України [6].

До складу прямих матеріальних витрат включаться вартість сировини та основних матеріалів, що утворюють основу виготовленого товару, виконаних робіт, наданих послуг, придбаних напівфабрикатів та комплектуючих виробів, допоміжних та інших мате-

ріалів, які можуть бути безпосередньо віднесені до конкретного об'єкта витрат.

До складу прямих витрат на оплату праці включається заробітна плата та інші виплати робітникам, зайнятим у виробництві товарів (виконанні робіт, наданні послуг), які можуть бути безпосередньо віднесені до конкретного об'єкта витрат.

До складу загальновиробничих витрат включаються:

- витрати на управління виробництвом;
- амортизація основних засобів загальновиробничого (цехового, дільничного, лінійного) призначення;
- амортизація нематеріальних активів загальновиробничого (цехового, дільничного, лінійного) призначення;
- витрати на вдосконалення технології та організації виробництва;
- витрати на утримання, експлуатацію та ремонт, страхування, оперативну оренду основних засобів, інших необоротних активів загальновиробничого призначення;
- витрати на опалення, освітлення, водопостачання, водовідведення та інші послуги з утримання виробничих приміщень.

До складу інших прямих витрат включаються всі інші виробничі витрати, які можуть бути безпосеред-

ньо віднесені на конкретний об'єкт витрат, у тому числі внески на соціальні заходи, плата за оренду земельних і майнових паїв, кооперативні виплати фізичним особам – членам виробничого сільськогосподарського кооперативу, які не є підприємцями та які беруть трудову участь у діяльності такого сільськогосподарського кооперативу.

Розглянувши собівартість в податковому обліку можна зробити висновок, що собівартість продукції складається з витрат, прямо пов'язаних з виробництвом товарів, виконанням робіт та наданням послуг. До її складу входять прямі матеріальні витрати, прямі витрати на оплату праці, загальновиробничі витрати, амортизаційні відрахування та інші витрати.

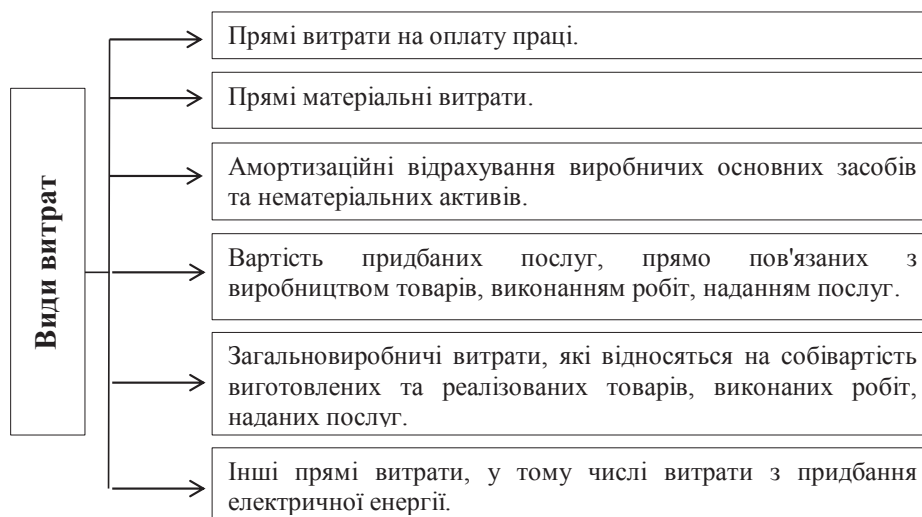

Рис. 11. Види витрат за податковим кодексом

Висновки з проведеного дослідження.

В результаті проведеного аналізу поняття собівартості у різних напрямках можна зробити висновок, що є спільне тлумачення цього терміну, а саме що це грошове вираження сукупності витрат на виготовлення та реалізацію продукції. Але у кожній науковій дисципліні є свої відмінності у класифікації витрат та видів собівартості, в залежності від виду продукції, кількості продукції, яке підприємство буде виготовляти та на якому рівні збираються реалізовувати цю продукцію. Наприклад, у економіці собівартість буває планова, фактична, нормативна та кошторисна. До її складу входять витрати на виробництво, дослідження, збут, підготовку кадрів та інші витрати. У бухгалтерському обліку собівартість буває виробнича і повна та до її складу входять прямі, основні, накладні та непрямі види витрат. А у податковому обліку конкретних видів собівартості не виділено, але вказані такі види витрат, як прямі матеріальні, прямі на оплату праці, амортизаційні відрахування, загальновиробничі та інші.

Користуючись світовим досвідом при розрахунку собівартості ефективними шляхами її зниження можна вважати використання:

- ресурсозберігаючих технологій;
- безвідходного виробництва;
- продуктів науково-технічного прогресу;
- вигідного розташування місця процесу виробництва та сировини;

– вдалого і гнучкого маркетингу (потрібно робити ту продукцію, на яку є попит та в тому місці реалізувати де вона потрібна).

Таким чином, дотримання цих загальних економічних принципів сприятиме скороченню витрат підприємства, підвищенню прибутків та зниженню собівартості продукції, що в свою чергу, дозволить в майбутньому зробити підприємства України більш конкурентоспроможними та досягти новий ефективний рівень функціонування вітчизняних підприємств.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бондаренко Н.М., Устименко А.К. Собівартість продукції: економічна сутність та її види. *Вісник Херсонського державного університету*. Херсон. 2015. С. 51–54.
2. Морщенок Т.С., Біла А.О. Економічна сутність собівартості продукції та шляхи її зниження. *Вісник запорізької державної інженерної академії*. Запоріжжя. 2014. С. 58–65.
3. Севастьянов Р.В., Рябко Д.В. Шляхи та фактори зниження собівартості продукції промислового підприємства. *Вісник запорізької державної інженерної академії*. Запоріжжя. 2014. С. 92–102.
4. Болтянська Л.О., Андрєєва Л.О., Лисак О.І. Економіка підприємства: навч. посібник : рекомендовано МОН України. Херсон : Олді-плюс, 2015. 668 с.
5. Садовська І.Б., Божидарнік Т.В., Нагірська К.Є. Бухгалтерський облік : Навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2013. 688 с.
6. Податковий кодекс України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.